

Віктор Стус

Лебідка

Трагедія
на три дії та шість картин

**Сімферополь
Видавництво
2017 рік**

УДК 821.161.2-2
ББК 84 (4 УКР) 6-6
С 96

Трагедія «Лебідка» написана на основі легенди, що наводиться у «Ярилиній книзі», «Книзі Велеса» та в низці статей, присвячених Святоруським Відам. І відбиває події, що відбувалися на слов'янських землях у IV столітті нової ери. Як свідчать джерела, у той час намісницею в Сурожі була княжна Світлана чи Світлида, вона ж Лебідь, Лебідка, молодша сестра Великого князя Арійстану-Руськолані Буса Білояра, якого ще називали князем Божем і навіть слов'янським Спасителем. До неї посватався могутній і безжальний готський конунг Германарех, який за віком годився їй у дідусі. Він переслідував свою мету — підкорити Арійстан, повернути його мешканців у християнську віру, розширити межі Готії. Всі ці інтриги закінчилися дуже трагічно. По суті, у п'єсі представлено протиставлення двох протилежних світоглядів, різних уявлень про любов, милосердя і призначення людини на землі. Ці протиріччя ми спостерігаємо й понині на нашій планеті. Хотілося б, щоб врешті-решт усі вони завершилися миром і благополуччям для людей різних вірувань і національностей.

УДК 821.161.2-2
ББК 84 (4 УКР) 6-6

Лебідка

Трагедія на три дії та шість картин

*Мій дружині Світлані,
уродженці Сурожа-Судака,
присвячується*

Дійові особи

Лебідь, Лебідка, Світлина, Світлана, Світлида, Сунхільда — княжна, управителька Сурожу (сучасне місто Судак в Криму), наймолодша сестра слов'янського Спасителя Буса Білояра, дружина Германареха

Бус Білояр, князь Бож — Великий князь Арійстану-Руськолані, володар на теренах від Дунаю до Ра-ріки (Волги), Казки (Кавказу) і Хвалинського (Каспійського) моря, Спаситель Землі Слов'янської

Германарех — готський конунг, король Готії

Рандвер, Радовір — син Германареха

Миліда — мати Буса і Лебеді

Ярославна, Евелісія — наречена Буса.

Волхв — духівник, очільник ради староотців в Арійстані

Биккі — радник, управитель Германареха

Берга — служниця Германареха

Книв — намісник Германареха в Сурожі

Хлодвіг Моравей — немовля, син Лебеді і Рандвера

Дівчата у вишиванках на святі Купайла

Воєвода Германареха

Дружинники Буса: Косак, Косачка, Вершник

ДІЯ ПЕРША

Картина перша

Давній Сурож. 341 (5849-й від Сотворіння Світу) рік. З боку сцени стіна кам'яної фортеці княжни Лебідь з видом на безмежне Сурозьке (нині Чорне) море. Побіля стіни на широкому килимі стіл з тарелями фруктів і жбанами охолоджувальних напоїв. Входять Лебідь і Бус, він ніжно притримував стан своєї нареченої Ярославни.

ЛЕБІДЬ (*зі щирим захопленням*). Братику, як добре, що ти до мене завітав! Мені так потрібна твоя підтримка! Закрутилася, як бджола на воді. З чим завітав?

БУС. Не з чим, а з ким. Хочу поближче познайомити тебе з моєю нареченою, донькою вечірнього Сонця, родоською царівною Евелісією (*пригортає до себе*). Відтепер її звати Ярославною. Правда, серденько? Щоправда, вона ще слабенько володіє руською мовою. Не встигла вивчити за час нашої подорожі. Тож краще поки що спілкуватися з нею грецькою. Але вона у мене велика розумниця. І невдовзі говоритиме по-нашому. Так, сонечко моє?

ЯРОСЛАВНА. Так, так. Я дуже рада нашій зустрічі.

БУС (*сміючись*). Ярославна хоче сказати, що у захваті від тебе. І сподівається, що ви станете великими друзями.

ЯРОСЛАВНА. Так, так. Дружба Родоса і Сурожа на віки.

Ярославна низько вклоняється і простягає невеличку керамічну статуетку Колоса Родоського — символ острова Родос.

ЛЕБІДЬ (*приймає дарунок, уважно розглядає і ставить на стіл*). Щиро дякую. Знаєш, Ярославно, моя мрія — перетворити наш Сурож на таке жваве торгове місто, як твій Родос. Щоб і до нас причалювали кораблі з усього світу, а наш чарівний край процвітав.

ЯРОСЛАВНА. Це було б прекрасно.

БУС. Ярославна хоче сказати, що невдовзі Сурож стане одним із найважливіших портів на Великому шовковому шляху.

ЯРОСЛАВНА. Так-так! Бус такий догадливий, що вгадує всі мої думки. За це я його люблю.

ЛЕБІДЬ. Та не насміхайся, братику. От побачиш, саме таким і стане мій Сурож. І ми торгуватимемо з Родосом і з усіма містами Серединного моря. (*Любується Бусом і Ярославною*). Як приємно вас бачити разом! Ви така гарна пара! Уміє мій братик обирати собі дружин. І я бажаю мати такого ж красеня-мужа. Так хочеться бути щасливою! Кохати і бути коханою. Ділити зі своїм судженням радощі і печалі, народжувати та рости дітей. В цьому я бачу смисл свого життя. І найкраще, якби це здійснилося в моєму Сурожі.

БУС. Так хто ж тобі заважає, Світлинко? Чи в славному граді Сурожі немає парубка, тебе гідного? За два роки перебування так і не трапився?

ЛЕБІДЬ (*з гіркотою*). На превеликий жаль, не стрівся, братику?

БУС. Ти, мабуть, дуже вередлива?

ЛЕБІДЬ. Наче й ні. Єдина умова до обранця — бути щирим, говорити правду, сповідувати Віди. А більшість із тутешніх женишків шукають вигоду. Вбачають у мені не дівчину, а намісницю Великого князя Руськолані-Арійстану. Часом огидно слухати їхні лестоці.

БУС. І що ж вони від тебе хочуть?

ЛЕБІДЬ. Багатства, братику. І тільки. Коли відчуваю, що мене намагаються використати як засіб для збагачення, у моїх грудях все бунтує. Я таких відправляю з тим, з чим прийшли. Я жадаю справжнього кохання і щастя!

Великого — як Всесвіт! Ось що мені потрібно! А останнім часом мене дістає намісник Германареха Книв — тут його ярманці називають чомусь Кий Готський.

БУС (*насторожено*). І що ж той Книв від тебе хоче?

ЛЕБІДЬ. Навіть соромно говорити.

БУС. Що?

ЛЕБІДЬ. Пропонує вийти заміж.

БУС. За нього? Так він нібито в літах.

ЛЕБІДЬ. Та не він хоче на мені женитися, а його володар — король Германарех.

БУС. Отакої! Та той конунг старий, як світ! Ти йому в онуки годишся!

ЛЕБІДЬ. І я ж так відповідаю тому Книву. А він не відстає. Ну, навіщо мені, скажи, той Кощій Безсмертний?

БУС. Цікаво. Що б оте значило? Адже ми з Германарехом близькі родичі. Його батько, вождь готів Аталарех, був одружений на Аскинії, доньці мого батька Дажин-Яра і Корсуні Златогорки. Тут якась каверза.

ЛЕБІДЬ. Братику, мені здається, що таким способом — одруженням зі мною — Германарех хоче відновити свій вплив на Сурож, котрий ярманці втратили чотири роки тому.

БУС (*задумливо*). Боюсь, що ярманський конунг не збирається обмежитися лише Суροжем. У нього плани значно ширші. Недарма він здійснив марш-кидок від Варязького моря до Озівського. Ми йому дали дозвіл на прохід в Азію. Одначе не можна виключати, що зі своїм військом він захоче отаборитися в наших краях. Тож ми, руськолани, повинні бути дуже пильними.

ЛЕБІДЬ. Моє серце підказує, що тут якийсь підступ. Ну, яка з нас пара?! І про яке кохання можна говорити?

БУС (*продовжує розмірковувати*). Тим більше, що готи-ярманці прийняли грецьку, тобто християнську, віру. А чи не збираються вони на прохання охрещеної Візантії запровадити і тут нікейське правовір'я?

ЛЕБІДЬ. Братику, і в мене така підозра виникала.

БУС. І які в тебе доводи?

ЛЕБІДЬ. Розумієш, братику, кілька разів моїм людям доводилося гасити пожежі в храмах Сур'ї, Хорса, Ярила, в святилищах Арія Оседня, Яруни.

БУС. Хочеш сказати, що їх зумисно підпалювали?

ЛЕБІДЬ. Напевно. Адже раніше вони ніколи не горіли. А ще християнські священики бродять містом і всіх, хто сповідує відичне православ'я, називають грішниками, ображають їх, страхають карами вселенськими, а то й знуцаються. І що найдивніше — називають себе рабами Божими... Не дітьми чи онуками Божими, як у нас, а рабами. Нечисті помисли у тих нікейців. Боюсь, що місцеві руськолани їх колись поб'ють. Як би буча не зчинилася у Сурожі.

БУС. Так-так. Що ж я зберу чорноризників у нашій храмі Вишнього і Матері Слави та побесідую. Дохідливо розповім, як вони мають себе поводити у нашій ведичній свіді. Хто не зрозуміє, того відправимо до Візантії — хай там моляться своєму Господу.

ЛЕБІДЬ. Ти Великий князь. Тебе вони послухаються.

В цю мить почувся стукіт у двері.

БУС. Увійдіть.

Увійшов намісник Книв.

КНИВ. Вітаю тебе, Великий княже, на нашій сурозькій землі.

БУС. Тільки ти помилився. Це я тебе вітаю на нашій руськоланській землі. Не я в тебе, а ти у мене в гостях.

КНИВ (*спохватився*). Звичайно, звичайно. Ми всі гості на цій землі.

БУС. Так от, щоб не було ніяких недомовок, наказую тобі завтра вранці зібрати всіх священиків грецької віри у храмі Вишнього і Матері Слави для задушевної бесіди.

КНИВ. Але вранці наші священики правлять службу у молільних будинках. Прийдуть прихожани. Як без святих отців?

БУС. Що ж, зійдемося це опівдні. Я не збираюся порушувати ваші ритуали. Але й ви маєте поважати наші традиції. Зрозумів, до чого я хилю? Відсутність будь-кого зі ваших отців я розцінюватиму як неповагу не тільки до мене, а й до моєї православної віри.

КНИВ. Великий княже, всі наші священики твої вірно-піддані.

БУС. Хочу на це сподіватися.

КНИВ. Але я прийшов, Великий князю, не зі своєї волі, а за повелінням мого конунга Германареха. Великий король Готії шле Великому князю Руськолані свої вітання. І надсилає це послання. (*Підійшов і передав Бусу згорток із бичачої шкіри*).

ЛЕБІДЬ (*зойкнула й приклала руку до грудей*). Ой, матінко! Це по мою душу!

БУС (*пробіг очима лист, написаний руською мовою*). Гарзд, я розгляну його найближчим часом якнайретельніше.

КНИВ. Можна йти?

БУС. Не затримую.

Книв виходить.

ЛЕБІДЬ. Що в тому посланні, брате?

БУС. Розповім згодом, сестро. А зараз, будь ласка, проведи Ярославну до покоїв, хай відпочине після дороги. І попроси прийти сюди матінку Миліду.

ЛЕБІДЬ. Братику, хоч натякни, що в тому листі?

БУС. Світлинко, не заморочуйся. Я завжди був і буду на твоєму боці.

Лебідь і Ярославна виходять. З'являється мати Миліда.

МИЛІДА (*вглядаючись в обличчя Буса*). Чим стривожений, сину?

БУС. Матінко, ти спочатку присядь. (*Вказав на плетене крісельце за столиком*). А клопіт у тім, що наші Світлинці пропонують заміжжя.

МИЛІДА. Давно пора. Ато засидиться в дівках. Який же то клопіт? То радість. І хто збирається свататись? Чи достойний муж?

БУС. Муж достойний, та надто в літах.

МИЛІДА. То й що? Мій Дажин-Яр, твій батько, був за мене старший на тридцять літ. Та я була з ним щаслива, вісім діток йому народила. Бусе, не ятри моє серце — скажи, хто в женихи набивається?

БУС. І не повіриш — Германарех.

МИЛІДА. Вождь над усіма готами? Ой, лишенько! (*Сплеснула долоньками*). Не дідуган їй потрібен, а молодий косак. Лицар! Чує моє серце — те не до добра. Світлана — дівчиця з характером. Але навіщо Германареху такий нерівний злюб? Чи він ще з себе парубка корчить?

БУС. От і я ламаю над цим голову. Конунг пояснює, що таке поріднення наших родів вигідно і Остроготії, і Русь-

колані. Мовляв, можна буде об'єднати наші сили для боротьби з гунами на сході та ромеями на півдні.

МИЛІДА. Наміри нібито добрі, але що за ними стоїть? Адже нині готи — християни, а ми язичники — так вони нас називають. Відтепер у нас різні боги.

БУС. То ж бо й воно. Раніше чи пізніше, а такий союз дасть тріщину. І тоді війни не минути. А якщо я відмовлю Германареху?

МИЛІДА. Образиться, сину. І ти наживеш кровного ворога.

БУС. Отож і я не хочу, щоб зародилася неприязнь між ярманами і русами. Ще недавно ми були братами. Всі ми арійського роду-племені. А це не подобається Візантії. Вона вже давно, ще з часів імператора Костянтина, прагне посварити наші народи, зіштовхнути лобами, ослабити нашу відичну віру, нав'язати свою, грецьку.

МИЛІДА. Мені навіть важко уявити Германареха чоловіком нашої Світлинки. В голові не вкладається.

БУС. І все ж варто порадитися з нею.

МИЛІДА (*підозріло*). Хочеш її умовити?

БУС. Я її силувати не буду. Вольному — воля.

МИЛІДА. То мені покликати Світлинку?

БУС. Зроби таку ласку. Тільки нічого їй не розкажуй. Ми з нею самі порозуміємося.

МИЛІДА. Гарзд, синку.

Миліда виходить. Вбігає Лебідь.

ЛЕБІДЬ. Ти мене звав, братику?

БУС. Хочу з тобою по душах погомоніти. (*Простягає їй послання конунга*). Не буду переповідати, сама почитай. Написано нашою руницею.

Лебідь сідає за стіл і водить пальчиком по рядках, раз-по-раз важко зітхаючи.

ЛЕБІДЬ (*повертаючи послання Бусу*). Брате, а він правий. Союз з ярманцями справді сприяв би зміцненню Руськолані. І гуни та ромеї притихли б. Але ж... Повторюю, я хочу мати й особисте щастя. Інакше навіть виходити заміж. А з тим дідом яка може бути радість?

БУС. Ти станеш володаркою Готії.

ЛЕБІДЬ. Брате, не в тому щастя, а в любові!

БУС. Ти матимеш необмежену владу.

ЛЕБІДЬ. Влада без щастя — то ярмо.

БУС. Врешті-решт Германарех у такому віці, що довго не протягне на цім світі. Ти станеш королевою, успадкуєш величезні багатства і землі. Тоді ми зможемо об'єднати Готію та Руськолань в єдину державу. І ніхто нас не здолає.

ЛЕБІДЬ (*вигукнула в нестямі*). Брате, я зараз хочу бути щасливою, а не колись! Зрозумій мене!

БУС. Я тебе чудово розумію. Світлинко, я оце дивлюся на тебе і пригадую нашого батька Дажин-Яра. Як ти з ним схожа — така ж запальна, рішуча. Такий же стрімкий погляд. І я впевнений: ти, як і він, безмежно любиш свою Батьківщину.

ЛЕБІДЬ. Заради Руськолані я готова пожертвувати усім. Але ж я жінка. І бажаю ласки, самовідданого кохання. Пожаль мені, братику! Не губи мою молодість!

БУС (*пригортаючи до себе Лебідь*). Що ти, сестро, лебедонько моя! Я тебе не неволю. Вибір за тобою.

ЛЕБІДЬ. Знаєш, краще б я народилася у бідній сім'ї. І доля моєї Вітчизни не залежала б від мого заміжжя. Вийшла б, можливо, за простого парубка, якого безтямно покохала, — і Вишній дарував би нам щастя.

БУС. Світлинко, я за тебе горою. Якщо ти скажеш «ні», я це сприйму як належне. І ти разом з нами відправишся до стольного Кияр-граду. Там тебе не дістане ні Книв, ні Германарех, ні ще якась наволоч.

ЛЕБІДЬ. А як же моя мила Руськолань?

БУС. Та якось утрясемо це болюче питання. Спробую заключити угоду з Готією про дружбу.

ЛЕБІДЬ. Боюсь, що Германарех закусить вудила і почне мстити, розоряючи наші землі та поселення. Нав'язуватиме вогнем та мечем чужинську віру.

БУС. Можливо. Але й ми дамо гідну відсіч.

ЛЕБІДЬ. І перетвориться наш край у руїну. Боляче це усвідомлювати.

БУС. Та вже як буде. Що має трапитися, того не минути.

ЛЕБІДЬ. А я не хочу, щоб мою країну руйнували! Не хочу! І не дозволю!

БУС. То який же вихід?

ЛЕБІДЬ (*рiшуче*). От що, брате, якщо не судилося справжнє кохання, то буде тверезий розрахунок.

БУС. Тобто?

ЛЕБІДЬ. Я... Я подам рушники Германареху. (*І заридала*).

БУС (*почав утiшати*). Заспокойся, сестричко. Не дам я дозволу на твій злюб з Германарехом. Заберу тебе до Кияр-граду.

ЛЕБІДЬ. Ні, братику! Така моя доля — прислужитися рідній Руськолані і русам. Я ж донька Великого князя Дажин-Яра! (*І почала старанно витирати сльози на очах і щоках*).

Швидко входить Миліда, почувши плач доньки, починає її втішати.

МИЛІДА. Донечко моя люба, кровиночко ти моя ріднесенька! Та плюнь на того діда старого. Розумію, що тут, у Суренжані, він тобі не дасть спокою. Тож поїхали додому, у Кияр-град. А сюди Бус пришле іншого намісника.

ЛЕБІДЬ. Мамо, я вже вирішила. Вийду за того гота. Я змушу його залишити наш край у спокої! Слугувати рідній Вітчизні, навіть на віддалі, — то теж щастя. Так що, Велика княгине, матінко ріднесенька, благословіть мене на заміжжя.

МИЛІДА (*нерішуче*). О Свята Матір, заступнице наша! Що робити? Доведеться благословляти. В ім'я Отця Сварога, Сина Перуна і Святого Духа Велеса! Оум! Будь щасливою, не дивлячись ні на що! (*І наклала на неї Перуницю*).

ЛЕБІДЬ (*до Буса*). Зови, брате, того Германаріхового слугу.

БУС (*гукнувши за лаштунки сцени*). Впустіть Книва, намісника Германареха!

Входить Книв.

БУС. Моя сестра Світлана погодилася стати дружиною конунга.

КНИВ (*звертаючись до Лебеді*). Це правда, княжна Світлидо?

ЛЕБІДЬ. Хіба слова Великого князя Руськолані недостатньо?

КНИВ (*з єхидством*). Давно б так!

ЛЕБІДЬ (*різко*). А це не тобі вирішувати, наглядачу! Бо пожаліюсь Германареху, він тебе швидко на місце поставить!

КНИВ (*запопадливо*). Я без найменшого злого умислу. Якщо великій княжні Світліді щось знадобиться, її бажання буде виконано.

ЛЕБІДЬ (*перекривляючи слова Книва*). Отак би й давно. Мені твій гонор ні до чого.

КНИВ. До речі, хочу сповістити майбутній королеві: великий конунг Германарех щойно прибув до Сурожа.

ЛЕБІДЬ (*жахаючись*). О матінко рідна! Так швидко?

БУС (*до Книва*). Своєчасно. Я з радістю прийму конунга. Так і передай своєму господарю.

КНИВ. Дозвольте відкланятися?

БУС. Іди з Богом.

Книв виходить. Лебідь, заламуючи пальці, розгублено поглядає то на Буса, то на матір.

БУС. Все буде добре, сестричко. Ти під моїм захистом.

ЗАТЕМНЕННЯ

Картина друга

Та ж тераса обіч фортечної стіни з видом на море і на мис Меганом. Єдина різниця — довгий перський килим від входу через всю терасу. Бус, готуючись до зустрічі Германареха, замислено вдивлявся у море. Мати Миліда у звичній вишиванці сиділа за столом, нервово перебирала разки намиста на шиї. І ось почувся стукіт каблуків. Миліда підхопилася, взяла зі столу хліб-сіль на вишитому рушнику. На терасу ступив Германарех, урочистий, суворий, сивий, з гордо піднятою головою, на правій долоні ніс згорток, при боці меч. За ним із великою корзиною квітів — його син Рандвер, світловолосий юнак з веселою усмішкою на лиці.

БУС. Вітаю конунга дружньої Готії на землі Арійстану! Такі зустрічі ще дужче зміцнюють стосунки між нашими родами-народами. (*Злегка кивнув підборіддям*).

МИЛІДА. Вельмишановний королю, прийми від нас традиційний хліб-сіль, символ нашої щирої гостинності. (*І низько вклонилася*).

ГЕРМАНАРЕХ. Дякую. (*Ввічливо нахилив голову, відщепнув шматочок хлібини, умочив у сіль і поклав у рот*).

Який смачний хліб у Руськолані! *(Передав буханець сину за спиною, той поклав його на стіл).*

БУС. Королю, наскільки мені відомо, ти тільки-но прибув до нашого міста. Втомився в дорозі?

Германарех. Ні, великий княже. Я летів. У мене виросли крила, коли гонець повідомив про згоду ясноокої Сунхільди стати моєю дружиною!

БУС. Як швидко у вас доносяться вісті.

Германарех. У військовій справі своєчасно отримані новини — запорука успіху. До речі, а де моя наречена? Я хотів би їй вручити дари.

БУС *(до Миліди)*. Матінко, пришли, будь ласка, до мене Світлинку.

Германарех *(неабияк здивовано)*. Ти — мати моєї нареченої? Майбутня теща? Охо-хо, яка молода! У мене й для тебе є дарунок.

Миліда, розкланявшись, вийшла. І невдовзі повернулася, тримаючи за руку біду Лебідь у вишиванці, віночку зі стрічками та вишитим рушником на руках.

БУС. Це моя улюблениця, сестриця Світлана, у нашому традиційному вбранні нареченої. Ми її зазвичай називаємо Лебідкою.

Лебідь вклонилася. Стрічки майже торкнулися підлоги.

Германарех. Сунхільда! Сунхільда! Так я називатиму свою дружину. Ти не проти? Впевнений, що моя Сунхільда буде така ж вірна своєму обранцю, як справжня лебідка своєму лебедю. Підійди до мене, майбутня королево.

Лебідь ступила назустріч кілька кроків. Германарех наблизився, лівицею зняв з її голови віночок зі стрічками, передав Миліді. Потім на золоченому підносі, що простягнув Рандвер, розвернув шовковий згорток — на ньому зблиснула золота корона. Король повагом одягнув її на голову Лебеді.

ГЕРМАНАРЕХ (*задоволено оглядаючи дівчину*). Корона тобі більше до лиця, ніж вінок. У ній ти прекрасна, Сунхільдо! Правда, князю?

БУС (*стримано*). І в короні Світлінка гарна.

ЛЕБІДЬ. Але я більше звикла до вінка і стрічок.

ГЕРМАНАРЕХ. Не біда. Звикнеш і до корони, моя люба.

МИЛІДА (*прошепотіла за спиною Лебеді*). Доню, пора вручати рушник.

ЛЕБІДЬ (*спохватившись, розгублено*). Королю, за давнім арійським звичаєм наречена на знак згоди вийти заміж подає обранцю наш вікопомний рушник. Сама вишивала. Прийміть, будь ласка.

ГЕРМАНАРЕХ (*захоплено*). Нарешті! Нарешті моя мрія збулася — саме від тебе, чарівнице, я хотів отримати рушник! Який він гарний! А які на ньому узорі — очей не відвести! (*Цілує рушник. І до Рандвера, який стояв у нього за спиною і зачаровано дивився на княжну*). Сину, вручи ці чудові квіти моїй судженій. Гей, Рандвере, ти що, заснув? Чи тебе зачарувала майбутня королева? Дивись мені!

Рандвер поспіхом підійшов до Лебеді, вийняв троянди з корзини і, щиро всміхаючись, незграбно вручив великий пишний букет.

РАНДВЕР. Ти справді лебідка! Я вперше бачу таку красуню!

ЛЕБІДЬ (*жартома*). А я вперше бачу такого веселого парубка.

ГЕРМАНАРЕХ (*жартома*). Сину, ти забув, що я тут же-них, а не ти! Запам'ятай, це твоя майбутня мачуха.

МИЛІДА (*тихо до Буса*). Краще б він одружив зі Світланкою свого сина. З ним би вона була щасливіша.

БУС (*так же шепотом*). І я так подумав. Але...

ГЕРМАНАРЕХ (*сухо, категорично*). Як я переконався, княжна Сунхільда, даруючи мені цей рушник, дала згоду стати моєю дружиною. Так?

БУС. Так, ваша ясновельможність.

ГЕРМАНАРЕХ (*звертаючись до Лебеді*). Я правильно зрозумів?

ЛЕБІДЬ. Так. Але у мене є кілька умов.

ГЕРМАНАРЕХ. Взагалі-то я виставляю умови. Але сьогодні я готовий вислухати побажання майбутньої королеви Готії. І, якщо вони не протирічать моїм правилам, я їх прийму. Говори, Сунхільдо!

ЛЕБІДЬ. Перше — допоки я житиму, ярманські полки не нападуть на Руськолань, а вожді Готії не втручатимуться у справи моєї країни.

ГЕРМАНАРЕХ. О, та чую голос не просто княжни, а повелительки. Похвально! Приймається. Але це ми з князем Бусом внесемо до угоди про дружбу між нашими народами.

БУС. Обов'язково. Арійські ярманські і руські роди здавна разом дбали про власну безпеку.

ЛЕБІДЬ. Друге — я хотіла б, щоб мені було надано право залишатися відданою нашій відичній православній вірі. До речі, й понині чимало готів продовжують дотримуватися звичаїв наших спільних предків. Та й Великий конунг теж донедавна жив за поконами Праві. Я не помиляюсь?

ГЕРМАНАРЕХ. Це питання, яке потребує узгодження. Королева має показувати приклад своїм підданам.

ЛЕБІДЬ. Я й подаватиму приклад життя по совісті та справедливості, як навчали нас волхви.

ГЕРМАНАРЕХ. Але ж це саме можна робити, дотримуючись християнських канонів. Ти маєш свято берегти мою і свою честь! Це для мене найцінніше.

ЛЕБІДЬ. Безумовно. Однак повернуся до віри: мною змалку опікуються наші прадавні слов'янські боги — Род, Сварог, Дажбог, Перун, Велес, Мати Слава та інші. Я не можу їх зрадити заради свого заміжжя.

ГЕРМАНАРЕХ. Задача не з легких. Втім, і з цим на перших порах можна погодитись, якщо королева молитиметься своїм богам у окремії капличці в моєму дворі. Сподіваюся, згодом моя королева сприйме серцем і розумом грецьку віру, як дружини усіх європейських володарів. Домовились?

ЛЕБІДЬ. Тільки прошу короля не тиснути на мене у цій справі.

ГЕРМАНАРЕХ. Гарзд. Я дам відповідні вказівки своїм придворним. Ще є якісь прохання?

ЛЕБІДЬ. І останнє — прошу Великого конунга здійснити церемоніал нашого вінчання на свято доньки зимового Сонця Зимцерли — це в першій третині грудня.

ГЕРМАНАРЕХ. Пам'ятаю, пам'ятаю таке свято. Зимцерла, закохавшись у бога весняного Сонця Ярила, розтанула від його пристрасті і перетворилася на хмарку.

ЛЕБІДЬ. Саме так.

ГЕРМАНАРЕХ. Сунхільдо, ти не Зимцерла, а я не Ярило. Сподіваюся, ми поладимо. І ти не розтанеш, як те закохане дівчисько. І я тебе не спопелю. Наш шлюб має зміцнювати дружні стосунки між Готією і Руськоланню. І ти цьому всіляко сприятимеш. Згодна?

ЛЕБІДЬ. Так, королю.

ГЕРМАНАРЕХ. А житимеш ти в Асень-граді на Райні. Мій син Рандвер допоможе тобі якомога швидше призвичаїтись до наших порядків і стати повноправною господинею в моїй Готії. Так, сину?

РАНДВЕР. Мені буде приємно прислужитися королеві, батьку.

ГЕРМАНАРЕХ *(до Буса)*. Великий князю, здається, ми всі гострі кути округлили. Угоду про дружбу ми завізуємо у день вінчання. А зараз я змушений відчалити. У мене багато невідкладних справ на кордонах Готії.

БУС. Я проведу тебе, Великий королю.

ГЕРМАНАРЕХ. Сприйму це за честь, Великий княже.

Бус і Германарех виходять. Рандвер на хвилинку затримався.

РАНДВЕР *(до Лебеді)*. Сунхільдо, ти не тільки красуня, а й дуже мудра дівчина. Це перший випадок, коли мій батько погодився на чийсь умови.

ЛЕБІДЬ *(сміючись)*. Дякую за похвалу. І сподіваюсь на твою підтримку.

РАНДВЕР. Можеш завжди на мене розраховувати.

Рандвер швидко виходить. На терасі залишились Лебідь і Миліда.

МИЛІДА. Ніколи не думала, дочко, що ти здатна бути такою настирливою.

ЛЕБІДЬ *(задумливо розглядаючи квіти у плетеній корзинці)*. Життя змушує, матінко. Що має статися, від того не сховатися. Від своєї долі не втечеш. І я її сприймаю такою, як вона є.

МИЛІДА. А мені здалося, що ти приглянулася синкові конунга. Ох, Світланко, не піддайся почуттям. Бо вони можуть стати пасткою для тебе.

ЛЕБІДЬ. Мамо, хіба я схожа на наївне дівчисько?

МИЛІДА. Наче ні, але серцю часом важко наказувати.

ЛЕБІДЬ (*сміючись*). Від вас, рідненька, нічого не втаїш. Таки сподобався мені Рандвер. Але між нами нічого не може бути. Я ж королева. До того ж, мачуха того парубка, хоч він і старший від мене. І я присягнула Германареху берегти його честь.

ЗАВІСА

ДІЯ ДРУГА

Картина третя

Палац Германареха в Асень-граді. Кінець червня 343 року. Наближалося свято літнього сонцестояння — Купайла. Вздовж стіни довга тераса з видом на річку Рейн з високими вербами обіч на березі. На терасі великий круглий стіл, на ньому горщик з кімнатними квітами і таріль суниць. Навпроти навскіс тераса будинку управителя Биккі і служниці Берги. Королева Лебідь, сумовита і задумлива, туди-сюди походжає, раз-по-раз зупиняється і задумливо вдивляється у річкове плесо. Входить Рандвер-Радовір з великим оберемком лугових та лісових квітів.

ЛЕБІДЬ (*радісно*). Радовіре, що це?

РАНДВЕР. Хіба не бачиш? Квіти!

ЛЕБІДЬ. Мені?

РАНДВЕР. Тобі, моя королево! Тобі! Адже сьогодні починається святкування Купайла.

ЛЕБІДЬ. О-о, Радовіре! Не забув! Яке щастя! Який же ти!..

РАНДВЕР. Я пам'ятаю це свято з дитинства. До того, як готи прийняли християнство, моя покійна матінка-венедка разом з дівчатами ходила в цю пору до лісу та на поля рвати квіти. А потім вона плела багато вінків, роздавала дівчатам. Вони спускали ті вінки на річку. Хлопці кидалися у воду, хапали вінки своїх коханих. У

сутінках на березі розпалювали вогнище. І парубки та дівчата парами стрибали через нього. А потім нібито відправлялися шукати квітку папороті. Хіба таке забувається?

ЛЕБІДЬ. І ми так само робили в Руськолані. І забували про всі нещастя і труднощі. То було свято кохання Неба і Землі, свято очищення від усілякої скверни. Ми наче народжувалися для нового життя.

РАНДВЕР. Я й хочу, щоб ти, лебідко, звільнилася від усього, що заважає тобі бути щасливою.

ЛЕБІДЬ. Я про це думаю повсякчас — з тих пір, як стала дружиною твого батька. Колись я була справді вільною лебідкою. А зараз наче пташка в клітці... Германарех забув про мене з часу весілля. І нащо я йому потрібна?

РАНДВЕР. Не бідкайся, моя королево. Адже сьогодні свято. Купайло прийшов у наш дім! Поглянь, які квіти він нам подарував! Звільни, будь ласка, стіл для них.

ЛЕБІДЬ (*переставляє горщик з кімнатними квітами і таріль з суніцями на підлогу в куток. Рандвер кладе квіти на стіл*). Які гарні! На деяких ще й роса! І пахнуть як! О-о, Радовіре! Як я тобі вдячна! Я сплету з них більше десятка чудесних вінків!

РАНДВЕР. І один — найкращий — кинеш у річку, а я його спіймаю.

ЛЕБІДЬ. Милий мій Радовіре, не дражни мене. На великий жаль, я не можу зодягнути вінок. Мені корона заважає. А тим більше не можу кинути його у воду. Я ж заміжня.

РАНДВЕР. Ну, то й що?

ЛЕБІДЬ. Як це — що? Я дружина твого батька... Принаймні числюся... Я присягалася... А знаєш, що я зроблю?

Наплету вінків із оцих квітів, роздам дівчатам. Вони пустять їх за течією. *(З сумом)*. А я дивитимуся, як ти ловитимеш вінок своєї милої. У тебе ж є кохана дівчина?

РАНДВЕР *(розгублено)*. Я... Я б хотів твій вінок зловити, моя мила королево.

ЛЕБІДЬ. О, спокуснику, не тривож мого серця. Не жартуй так жорстоко.

РАНДВЕР. Я не жартую. Кинь у воду свій вінок...

ЛЕБІДЬ. Це неможливо. *(На її очах виступили сльози-ни)*.

РАНДВЕР *(хотів пригорнути, заспокоїти)*. Лебедонько моя, не гніти себе.

ЛЕБІДЬ *(сахаючись від Рандвера)*. Радовіре, лебедику, не роби цього. Хтось побачить. Я б не хотіла пересудів. Адже я впевнена, у Германареха є тут вивідники. Доне-суть. А тоді і тобі, і мені будуть непереливки. Клопотів не оберемося.

РАНДВЕР. Яких, наприклад?

ЛЕБІДЬ. Ти — спадкоємець престолу. І якщо твоєму батькові щось нашепочуть про нас, він може позбавити тебе такого великого спадку.

РАНДВЕР. То й що? Я б не хотів бути конунгом і гасати світом, завойовувати нові землі. І якби я був на його місці, то не залишав би тебе напризволяще в оцій кам'яниці. Ти гідна щастя.

ЛЕБІДЬ. Але ти не на його місці...

РАНДВЕР. Хочеш я тобі відкрию таємницю? Так от, спочатку мій батько хотів мене з тобою одружити. А тоді раптом передумав. Сказав, що він ще ого-го — і молодому здатен утерти носа.

ЛЕБІДЬ (*важко зітхнувши*). Та який з нього чоловік. Він навіть не торкався мене. І навіщо йому те одруження?

РАНДВЕР. У нього був чіткий розрахунок. Він говорив: «Якщо Русь не хоче скоритися в бою, то я її підкорю, як чоловік жону свою».

ЛЕБІДЬ. Навіть так? Тепер зрозуміло, хто я для твого батька. Заручниця! І тільки! Він з моєю поміччю збирається оволодіти Арійстаном? Хай не сподівається, нічого у нього не вийде! Моя Батьківщина була й залишиться вільною! У мене до тебе, Радовіре, велике прохання. Коли станеш королем, відпусти мене додому. За це я тобі, скільки й житиму, дякуватиму і молитиму наших богів, щоб дарували тобі здоров'я та удачу. Обіцяєш?

РАНДВЕР (*уникаючи відповіді*). А скажи, лебідко, ти б вийшла за мене заміж?

ЛЕБІДЬ (*збентежено, запитання застигло її зненацька*). Радовіре, що тепер про це говорити. Я дру...

РАНДВЕР (*перебиваючи її*). Не нагадуй про це щоразу. Прошу. Дуже. Мені боляче таке чути.

ЛЕБІДЬ. А мені усвідомлювати.

РАНДВЕР. То ти б подала мені рушники?

ЛЕБІДЬ. Подала б. Але...

РАНДВЕР (*приклав до її уст долоню*). Більше ні слова. Я почув те, що хотів давно почути. Піду дати розпорядження щодо купальського вогню увечері.

ЛЕБІДЬ. А я переодягнуся у вишиванку, що привезла з собою, та займуся плетінням вінків.

Рандвер виходить на середину сцени. Лебідь залишає терасу крізь бічні двері. З супротивної тераси Рандвера окликає радник Биккі.

БИККІ. Королевичу, заглянь, будь ласка, на хвилинку. У мене до тебе дуже важлива розмова. Звісно, таємна.

(*І сам до себе притищено*). Треба обох — королеву і королевича — скомпрометувати в очах конунга. І тоді для мого сина Артура може відкритися шлях на трон.

Рандвер завертає на терасу. Биккі пропонує йому присісти за стілик. А сам, наче яструб, навісає над королевичем.

РАНДВЕР. То чим ти збираєшся мене порадувати?

БИККІ. А скажи мені, Рандвере, які у тебе стосунки з Сунхільдою, твоєю мачухою? Вона гарна. Правда?

РАНДВЕР (*червоніючи*). Відносини у нас звичайні. Родинні. Вона вродлива, розумна, весела. З нею цікаво. Вона зовсім не така, як наші бундючні готські дівичі.

БИККІ. І за це ти їй оберемок квітів приніс?

РАНДВЕР. Так сьогодні ж свято Купайла. Без квітів вінка не сплетеш.

БИККІ. Забудь! То язичницьке свято. Святі отці стверджують, що то оргії грішників, шабаш нечистої сили. Бери приклад зі свого батька — він викинув язичницькі свята зі свого серця і душі. І заборонив підлеглим навіть згадувати про них. Тепер у нас нова віра — грецька! Єзус Христус — наш Бог!

РАНДВЕР. Але ж люди нишком продовжують святкувати.

БИККІ. І будуть покарані Господом нашим.

РАНДВЕР. Биккі, ти про це хотів зі мною порадитися?

БИККІ. Ні, королевичу. Хочу поговорити про твою подальшу долю. (*Підходить, по-батьківському обмацує плечі, груди*). Он ти який міцний та дужий.

РАНДВЕР. Та який удався.

БИККІ. Твій же батько, ясновельможний конунг Германарех, — хай живе ще сто років — уже не той, що колись.

РАНДВЕР. Це ти до чого, Биккі?

БИККІ. Та про те, що ніхто з нас не вічний на цій землі. Раніше чи пізніше доведеться відправлятися до Царства Небесного. Так розпорядився Творець. А все, що надбав король, має відійти тобі. Одначе, останнім часом я почав у цьому сумніватися.

РАНДВЕР. З якого б це дива?

БИККІ. А що тут не зрозуміло? Тепер у конунга молода дружина. Варто зважити на те, що вона сестра володаря Руськолані Буса. І якщо їй якимось чином вдасться захопити владу, то хто поручиться, що вона не захоче повернути Готію у лоно Арійстану?

РАНДВЕР. Сунхільда не така! Вона порядна.

БИККІ. Це вона нині не така. Погано ти знаєш жінок, юначе. Коли Сунхільда стане володаркою Готії, вона підіме під себе всіх і все. А князь Руськолані допоможе. І здобутки твого батька опиняться в чужих руках.

РАНДВЕР. Це маловірогідно. Сунхільда чесна й відверта.

БИККІ. Проте таке може статися. От я й думаю. Аби убезпечити тебе від такого розвороту подій, слід змусити Германареха засумніватися у її добропорядності, викликати підозру до Сунхільди. І тоді ти станеш єдиним володарем Великої Готії.

РАНДВЕР. Ти перебільшуєш, раднику. Сунхільда якось обмовилася, що влада їй не потрібна. Більше того, заважає бути щасливою.

БИККІ. То вона так каже для красного слівця. Аби приспати твою пильність.

РАНДВЕР. Гарзд, припустимо, буцімто твій здогад слухний. І що, на твою думку, я маю робити?

БИККІ. Нічого особливого. Як і до цього, відвідуватимеш її, даруватимеш усілякі дрібнички і, звісно, квіти. Надаватимеш знаки поваги та любові. Якій жінці це не до вподоби? Тим більше, як мені здається, ти їй подобаєшся. Може вона в тебе закохається. А закохані жінки здатні натворити безліч дурниць. Про них ми й доповімо Германареху.

РАНДВЕР. Але ж це підло!

БИККІ. Буде значно гірше, якщо вона стане повноправною володаркою Готії.

РАНДВЕР. І ким я буду виглядати в її очах? Зрадником? Інтриганом?

БИККІ. Королем! Опорою і надією всієї Готії!

РАНДВЕР. І як конунг може покарати Сунхільду?

БИККІ. Він відправить її до Руськолані.

РАНДВЕР. А раптом надумає розправитися з нею?

БИККІ. Конунг на це не піде. Він не захоче мати кровного ворога в особі Буса Білояра. Це не в інтересах Готії.

РАНДВЕР. А тобі не здається, Биккі, що такі наші дії не відповідають Заповідям Божим, християнським канонам?

БИККІ. Помиляєшся, королевічу. Адже ти захищаєшся не від кого-небудь, а від язичників. А з ними, як стверджує Єзус Христос, нічого церемонитися. Головне — результат. А яким шляхом він досягнутий, не має ніякогісінького значення. Слов'яни-погани мають бути або підкорені і стати рабами, або знищені.

РАНДВЕР. І таке ти радиш Германареху?

БИККІ. А як інакше? Готи мають завжди пам'ятати, що обрані Господом нашим, а всі народи дані нам в служіння. Тільки так ми зможемо здолати іновірців. І в першу чергу Руськолань.

РАНДВЕР. З твоїх слів виходить, що я повинен ставитися до Сунхільди як до людини нижчого рангу?

БИККІ. Саме так, королевичу, якщо хочеш стати королем.

РАНДВЕР. Я поміркую над твоїми словами, коли буде час. А зараз я маю йти. У мене безліч невідкладних справ (*роздратовано розкланюється і на ходу про себе шепоче*). Бик! Бицьяра! Схиблений на завоюваннях та на збагаченнях, як і батько.

Рандвер виходить.

БИККІ (*теж бубонить собі під ніс*). Схоже, королевицхлюнув на наживку. Прийде час — і рибка затріпотить у моїх руках. (*Задоволено потирає долоні, а потім гукає служницю Бергу, покоївку королеви. І коли та ступає на терасу, наказує*). Від сьогодні ти — мої очі і вуха у помешканні королеви! Я повинен знати усе, що вона робить, і навіть те, що думає! Зрозуміло?

БЕРГА. Так, ясновельможний.

БИККІ. Зараз же відправляйся до своєї королеви.

БЕРГА. Як накаже ваша величність.

БИККІ. Іди!

Берга залишає терасу Биккі і за хвилину з'являється на терасі Лебеді, любить квітами. Входить Лебідь у вишиванці, без корони, зі стрічками в косі.

БЕРГА. І куди це зібралася моя королева?

ЛЕБІДЬ. Нікуди. За звичаями мого народу плестиму вінки. Порадую тутешніх дівчат — хай похизуються перед парубками. Сьогодні ж свято Купайла.

БЕРГА (*злякано*). Та яке свято?! То ж язичництво! Гріх великий перед Господом нашим Єзусом Христуsom! Свя-

щеник усіх попередив: хто здійснюватиме те святотатство, того Бог покарає!

ЛЕБІДЬ (*голосно розреготалася*). Яка нісенітниця! Який гріх! То все придумки ваших церковників. (*І стала пояснювати*). Хіба може бути гріхом весілля?

БЕРГА. Яке весілля?

ЛЕБІДЬ. Ти забула? В цей день відбувається весілля Бога літнього сонцестояння Купала з Богинею води Даною. Це свято кохання, парування, продовження Роду! В цей день святі Вогонь і Вода очищують наші душі і тіла! Берго, це наше з тобою свято! Ми ж молоді! І якщо ти, Берго, у цю ніч зачнеш дитя зі своїм коханим, воно народиться на Великдень і буде здоровим, розумним, красивим і щасливим.

БЕРГА. Навіщо мені це знати? То гріх великий! (*Замахала на королеву руками*). О Господи, сохрани й помилуй мене грішну!

ЛЕБІДЬ (*продовжувала з ясною усмішкою*). А ще в цю чарівну ніч Бог Сварог відчиняє Небесну браму — і всі звернення та моління чують Боги, намагаються допомогти людям. О-о! Скільки в мене прохань до Вишнього! У це час Сонце випалює усю нечисть, а Вода змиває її — аби й сліду не залишилося на землі.

БЕРГА. То гріх, гріх! Королево, схаменися!

ЛЕБІДЬ. А скажи, Берго, ти коли-небудь закохувалася? (*Лебідь ухопила Бергу за руки й почала кружляти на терасі*). Ти кохала? Скажи!

БЕРГА (*вдаючи з себе безгрішну*). Що ти, королево?! Як можна? То гріх!

ЛЕБІДЬ. Який гріх? Кохання — то радість, щастя, зміст життя! Кохання — то найпрекрасніше у світі! Якщо його немає — у грудях пустка!

БЕРГА. Королево, молю, - припини! Не спокушай! Господи, убережи й помилуй рабу твою Сунхільду! Нею заволділа нечиста сила! (*Вирвала свої руки, впала на коліна та стала бити низькі поклони і хреститися*). Господи, помилуй і мене, рабу твою Бергу! Змилуйся, Боже! Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа! Амінь!

ЛЕБІДЬ (*різко*). Замокни! Я не рабиня! І ніколи нею не буду!

БЕРГА. Але ж я бачу — в тебе вселився диявол, оволодів твоєю душею! Його треба вигнати! Інакше твій гріх упаде на весь наш рід. Я змушена про все це доповісти Биккі.

ЛЕБІДЬ. Я не рабиня! Не мною, а тобою заволдів Сатана! І ти його рабиня!

БЕРГА. О Господи, настанови нашу королеву на шлях істинний! Биккі повинен знати, яке лихо спіткало королеву і палац конунга!

ЛЕБІДЬ (*після короткого мовчання заговорила спокійно й розважливо*). Геть звідси, Берго. Мені не потрібна рабиня. Я до тебе ставилась, як до людини, а, виявляється, тобі потрібне ярмо. Іди й служи своєму повелителю Биккі. (*І з криком*). Геть! Сур тобі! Пек!

Берга позадкувала до дверей, хрестячи себе та Лебідь. А за хвилину причаїлася за кущем бузку біля стіни поряд з терасою, аби чути, що там відбувається. Лебідь почала плести вінки. Невдовзі на терасу королеви увійшов збуджений Рандвер.

РАНДВЕР. Моя королево, кострище на березі річки готове спалахнути.

ЛЕБІДЬ. Трохи зачекаємо. Хай дужче звечоріє. До річі, а парубки та дівчата там будуть?

РАНДВЕР. Вони вже там. Теж плетуть вінки. Я сказав, що найкращим танцівницям та співачкам королева подає власні вінки. Це їх так звеселило.

ЛЕБІДЬ. Милий мій Радовіре, і де ти назбирав молодь на це свято? Канчуками позганяв?

РАНДВЕР. Що ти, королево! Яке може бути свято з примусу?!

ЛЕБІДЬ. То звідки вони?

РАНДВЕР. До твого відома, моя королево, під нашою опікою не тільки германські, а й венедські роди. Вони, попри заборони священиків, не забули про давні сонячні свята. І з радістю погодилися на участь у величанні Купайла. Ходімо до них, Світлинко, — так тебе, здається, називав твій брат Бус.

ЛЕБІДЬ. Зажди трохи. Треба приміряти вінки. (*Зодягає на голову поверх пов'язки зі стрічками. Крутнулася кілька разів*). То як я тобі у новій подобі?

РАНДВЕР (*жартома*). Ти не королева!

ЛЕБІДЬ. А хто ж я?

РАНДВЕР. Богиня!

ЛЕБІДЬ. О Радовіре, який ти смішний!

БЕРГА (*за куццем бузку про себе*). О лишенько, та русинка королевичу вже й нове ім'я дала! Зачарувала його. О Боже! Треба щось робити. Доведеться скористатися своїми чарами. Хай мене Господь простить — не для себе старатимуся, а заради королівства та віри нашої.

Лебідь ще раз крутнулася і опинилася в руках Рандвера.

ЛЕБІДЬ. Вибач. Не втрималася на ногах.

РАНДВЕР. Це Боги кинули тебе в мої обійми. Ти пахнеш квітами, як весна.

ЛЕБІДЬ (*сміючись, накинула на голову Рандвера свій вінок, а сама вислизнула з його рук*). Тепер і ти пахнеш лугом і лісом! Ха-ха!

БЕРГА (*визирнула, зашепотіла сама собі*). Так вона з королевича ще й посміховисько робить! Пора вживати заходи. Пора.

ЛЕБІДЬ (*до Рандвера*). А тепер допоможи мені скласти вінки, щоб не пом'ялися квіти. (*Складають*). Давай сюди і той, що в тебе на голові.

РАНДВЕР. Будь ласка. Але тепер я знатиму, за яким вінком мені кидатися в ріку — за тим, який ти мені зодягла, лебідко.

ЛЕБІДЬ. Не треба, милий Радовіре. Я ж замі...

РАНДВЕР. І не супереч, королево мого серця.

БЕРГА (*про себе за кущем*). Таки він втратив розум. Яке нещастя! (*Швидко втікає на протилежну терасу*).

ЛЕБІДЬ. Радовіре, а тепер на річку!

Лебідь і Рандвер залишають терасу і раді та веселі прямують до річки. За хвилину там спалахує вогнище. Лунають співи.

БЕРГА (*дістає з кишені спідниці невеличку саморобну зшити із чорної тканини ляльку, б'є її, а потім відриває одну й другу ноги*). Ось тобі, королево! Ось! Я тобі обидві ноги повириваю за нашого королевича! Будеш знати!

БИККІ (*крадькома наближається*). Що це ти, Берго, робиш?

БЕРГА. О наміснику, як ти мене налякав! Аж серце за-тіпалося!

БИККІ. То я питаю, навіщо ти над лялькою збиткуєшся?

БЕРГА (*виправдовуючись*). Та оце зв'язала — і невдало. Не подобається мені ця лялька. Тож вирішила іншу зшити.

БИККІ (*підозріло*). Дивись мені! Забувай своє колишнє ремесло. Адже я знаю, ти колись ворожкою була.

БЕРГА. Та що ти, наміснику. Як смію. Я тепер істинно віруюча. Мій Бог Єзус Христус.

БИККІ. Та вірю, вірю. Ти от що, голуба, приходи до моїх покоїв, як споночіє. Розімнеш мене трохи. Хи-хи. А то я притомився за ці дні. У тебе ж такі лагідні руки.

БЕРГА. Я завжди рада тобі прислужитися. Тільки що мені за це буде?

БИККІ. Сьогодні я купив у храмі золотий хрестик з розп'яттям. Прийдеш — тобі дістанеться.

БЕРГА. Який же ти щедрий, мій дорогий повелителю.

БИККІ. Та я такий.

БЕРГА. Мій наміснику, а як же королева та королевич? Вони ж там... Як би чого не вийшло.

БИККІ. Не заважай їм. Хай молоді побавляться.

БЕРГА. Так вони ж грішать перед Господом. Он біля річки Купайла величають. Там вогонь палає. Сміх, співи, ігрища. Чуєш?

БИККІ. Хоч ти мої вуха і очі, але цього разу затули їх. Чи тебе саму заavidки беруть? Адже в юні роки, до хрещення, й ти через вогонь стрибала і вінок у річку кидала. Та, схоже, ніхто його не спіймав, раз до цих пір заміж не вийшла.

БЕРГА. Значить, така моя доля.

БИККІ. Яка?

БЕРГА. Господу служити та нашому королю Германареху.

БИККІ. А мені.

БЕРГА. І тобі, звісно (*Важко зітхає*).

БИККІ. То я на тебе чекатиму.

БЕРГА. Рада услужити.

БИККІ (*сміється*). А як же гріх?

БЕРГА. Я знаю, як його замолити. Не вперше. А зараз піду нишком до річки та поспостерігаю за тим диявольським шабашем.

БИККІ. Йди. Тільки до мене не спізнуйся.

Берга і Биккі залишають терасу.

ЗАТЕМНЕННЯ

Ніч. На доріжку між терасами виходять Лебідь і Рандвер.

ЛЕБІДЬ. Радовірчику, ти мені вибач.

РАНДВЕР. За що?

ЛЕБІДЬ. Що не втрималася і тричі стрибнула з тобою через вогнище.

РАНДВЕР. Та який клопіт! Можна б і десять разів перескочити.

ЛЕБІДЬ. Не можна. За нашими повір'ями, якщо парубок і дівчина перестрибують тричі, взявшись за руки, то все одно, що вони дають згоду на злюб. О Берегине, чому ти мене не зупинила?

РАНДВЕР. Не побивайся, лебедонько. Це я винен. Знав про цей звичай і зумисно тебе звабив.

ЛЕБІДЬ. Навіщо? Я ж...

РАНДВЕР. Бо я кохаю тебе. Ти для мене — цілий світ. А оцей твій вінок, що я виловив у річці, стане нашим оберегом у житті.

ЛЕБІДЬ (*аби відволікти увагу Рандвера*). Он глянь! Глянь, Радовірчику, — за річкою спалахують зірничі. То

бог грому та блискавки Перун запалює чарівні квіти папороті. І хто знайде таку квітку, той буде щасливий.

РАНДВЕР. Я знайшов таку квітку! Знайшов!

ЛЕБІДЬ. Де? Коли? Покажи!

РАНДВЕР. Ось вона! (*Підхоплює на руки*). Вона квітне у моїх грудях, жадана.

ЛЕБІДЬ (*притуляється до його грудей*). О щастя моє! Любов моя омріяна! Ти — мій Перун. Ти розпалив у мені вселенське кохання!

Рандвер, цілуючи Лебідь, поніс через терасу до її покоїв. Берга, мов тінь, шаснула до супротивної тераси, насварилася пальцем у бік палацу королеви.

БЕРГА. За таку зраду Германарех тобі ноги повідриває, як я ляльці. (*І подалася у двері до опочивальні Биккі*).

ЗАВІСА

Картина четверта

Той же двір між терасами. На своїй терасі Биккі і Берга. З боку тераси, опочивальні Лебеді долинає дитячий плач.

БЕРГА. Господи, і що тепер буде? Якщо Германарех дізнається про народження Сунхільдою малюка, він нас усіх порішить.

БИККІ. А конунг уже знає. Я сповістив. Відправив до нього гінця з листом. Інакше й не міг — я ж його радник.

БЕРГА (*злякано*). О Господи! Так він скоро прибуде?

БИККІ. Та не жахайся! Не наша в тому провина. Хай Рандвер за це відповідає.

БЕРГА. Гадаєш, він позбавить сина спадку?

БИККІ. Це буде найлегша кара для Рандвера.

БЕРГА. А що може бути суворішою?

БИККІ. Хіба ти не знаєш, яким навіженим може бути Германарех у гніві? Він може їх знищити, як комашок.

БЕРГА. Я б на його місці так і зробила.

БИККІ. А як же Божі заповіді «Не убий!» та любити ближнього?

БЕРГА. Це стосується лише християн. А до іновірців не може бути пощади. Вони винні уже в тому, що не вірять у нашого Господа. І Сунхільда з таких — з поганів.

БИККІ. Але ж Рандвер хрещений.

БЕРГА. Значить, Германарех простить сина. А її він розірве.

БИККІ. Звідки знаєш?

БЕРГА. Хіба забув? Я ж колись була ворожкою.

БИККІ. А я думаю, він відправить Сунхільду до брата в Арійстан. Принаймні я так радитиму.

БЕРГА. Ніби конунг тебе послухається.

БИККІ (*гордовито*). Він завжди прислухався до моїх слів. І навіть дякував за поради.

БЕРГА. А якщо Германарех прожене Рандвера, кому ж він передасть владу? Адже більше спадкоємців у нього не залишилося — одні померли від хвороб, інші загинули на війні. Рандвер — його надія.

БИККІ. Була. До сьогоднішнього дня. Мені здається, конунг досить доброзичливо ставиться до мого Артура...

БЕРГА. Так ось про що ти мрієш?

БИККІ. А чому б і ні? Артур при моїй допомозі міг би стати надійним очільником Готії та опорою Германареху в старості. Хоча б на перших порах. А потім усе устаткується і...

БЕРГА. Так може ти зумисно підлаштував ті зустрічі королеви з королевичем?

БИККІ. Ти говори, та не забалакуйся.

БЕРГА. А ти так далеко не загадуй. Ще треба приїзд конунга пережити.

БИККІ (*впевнено*). Переживемо! Не вперше.

Через двір Рандвер прямував до тераси Лебеді. Його окликнув Биккі.

БИККІ. Королевичу, а заглянь-но до мене на хвилинку.

Рандвер неохоче подався на терасу Биккі.

БИККІ (*хитро мружачись*). Як здоров'я нашої королеви?

РАНДВЕР. Та ніби не жаліється.

БИККІ. А як дитя?

РАНДВЕР. Таке гарне хлоп'я. І усміхається — як на іконах малий Ісус Христос у Матері Божої на руках. Зразу видно, що народився від Святого Духа.

БИККІ. Так-таки від Святого Духа? От як буває, коли чоловік, маю на увазі твого батька, надовго відсутній удома. Тоді Спасителі народжуються.

РАНДВЕР (*збентежено*). Він усе в походах та в походах. От Святий Дух у спустився у лоно королеви.

БИККІ. Це вона тобі сказала?

РАНДВЕР (*червоніючи*). І не тільки вона. Всі в околиці знають, що королева народила від Святого Духа.

БИККІ. Виходить, конунг має пишатися таким нащадком?

РАНДВЕР. Авжеж, авжеж...

БИККІ. До речі, Германарех от-от має прибути. Як він порадіє тому, що у його відсутність дружина народила такого сина! Важко навіть уявити.

РАНДВЕР (*отетеріло*). Треба попередити Сунхільду, аби вона могла приготуватися належним чином до зустрічі з королем.

БИККІ. Я хотів це сам зробити, але, якщо ти простуєш до неї, то повідом, будь ласка.

Схвильований Рандвер, навіть забув вклонитися з чемності, подався через двір на терасу Лебеді.

БЕРГА. Виходить, Святий Дух зачав королеві дитя? От якби мені усміхнулося таке щастя!

БИККІ. Ти мені побалакай! А я для чого?

БЕРГА (*мрійливо*). Від тебе Спасителя не зачнеш. Повезло Сунхільді.

БИККІ. І ти повірила у ту казку?

БЕРГА. А чому б і ні? На які лишень дива не здатен Господь наш.

БИККІ. Ти, служнице, замість того, щоб язиком чесати, краще подбала б, аби до приїзду короля в маєтку все блищало та вилискувало. Германарех любить порядок у всьому. Зараз я всю челядь підніму — нехай попотіє.

Биккі і Берга виходять. На свою терасу виходять Лебідь з дитям, загорнутим у пелюшки. На неї уже чекав Рандвер. Чується далекий грім.

ЛЕБІДЬ. Так кажеш, скоро Германарех прибуде? Лишенько! На що сподіватися? Боюся я цієї зустрічі, Радіврічку.

РАНДВЕР (*заспокоює*). Не переживай. Бо через хвилювання у тебе може пропасти молоко. Чим тоді годуватимеш Хлодвіга, сина Божого?

ЛЕБІДЬ. Ти гадаєш, що Германарех повірить у таку легенду?

РАНДВЕР. А іншої у нас немає. Тим паче, що навіть наші сусіди-вельможі не перестають судачити: Германа-реха ошчасливив Святий Дух, подарувавши сина Божого. Мовляв, за заслуги в охрещенні Готії.

ЛЕБІДЬ. Ти вважаєш короля таким наївним?

РАНДВЕР. Ні, але як ми інакше можемо йому пояснити народження Хлодвіга?

ЛЕБІДЬ (*крокуючи туди-сюди терасою з дитям на руках*). Якщо Германарех почне розпитувати, скажу, що я у всьому винна — тебе спокусила, аби народити дитину. І попрошу його відправити мене у Руськолань. Може зми-лостивиться?

РАНДВЕР. А як же я, Світлинко?

ЛЕБІДЬ. Ти зостанешся тут, любий. А коли твій батько відправиться у світ предків, ти мене і сина забереш. Якщо, зрозуміло, захочеш. Час на нашому боці. Іншого варіанту я не бачу.

РАНДВЕР. Може й так. Однак ти не врахувала одну об-ставину — батько буває надто гоноровитий, непередбачу-ваний і жорстокий. Він не простить нам такого принижен-ня. А в ярості не контролює себе.

ЛЕБІДЬ. Сподіваюсь, у присутності Хлодвіга він буде стриманіший. Будь ласка, Радовіре, не втручайся у нашу з ним розмову. Я мушу його умовити. Заради нас з тобою.

РАНДВЕР. Гарзд.

ЛЕБІДЬ. Милій, потримай кілька хвилин Хлодвіга, доки я перевдягнуся. (*Вручила малюка Рандверу, а сама швидко подалась усередину палацу*).

РАНДВЕР (*взявши на руки Хлодвіга*). І чому ти, хлоп-че, такий невеселий? Не хочеш із королем зустрічатися? Я теж не бажаю, але доведеться.

Картина п'ята

Повертається Лебідь у вишиванці і з разками намиста на шії, перевішує через спинку крісла рушник, який вона під час сватання вручала Германареху, бере в руки Хлодвіга. На доріжці, що веде від річки, широко ступав Германарех, високий, худий, згорблений, на його боці метлявся довгий меч. Вояки оточили палац з усіх боків. За ним поспішали його воєвода-охоронець, Биккі і Берга. Конунг спинився навпроти тераси, де стояли Лебідь і Рандвер. З хвилину мовчав, криво осміхаючись, а потім різко ступив до Лебеді. Все ближче чується грім у небесах.

ГЕРМАНАРЕХ. А покажи-но мені, дружинонько вірная, творіння Боже, яке тримаєш у руках.

Лебідь відкрила личко сина.

ГЕРМАНАРЕХ. Гарний хлопчина. Красень! Так дожливо усміхається. Мені здається, він на Рандвера схожий. А повідай мені, Сунхільдо, як Святий Дух до тебе спустився. Так, як у Біблії до Марії, чи якимось інакше?

Лебідь зблідла, з хвилину нічого не могла вимовити, а потім, притримуючи сина, упала на коліна перед Германарехом.

ЛЕБІДЬ. Простіть мене, королю. Це мій з Рандвером син. І Святий Дух тут ні до чого. Простіть. Я винна перед вами, володарю. Простіть.

ГЕРМАНАРЕХ. Так-так. І коли ж ти не вберегла мою честь? *(Обличчя конунга все дужче багровіло. Він то хався за руків'я меча, то опускав руку).*

ЛЕБІДЬ *(ледь чутно)*. На Купайла...

ГЕРМАНАРЕХ. Як сміла! Я заборонив те поганське свято! Ти й тут порушила мій наказ! Ти все знеславила, дружинонько! О, моя честь! Моя честь! Її спаплюжено! Розтоптано! А ти ж присягалася!

ЛЕБІДЬ. Присягалася... Простіть...

ГЕРМАНАРЕХ. І що тобі завадило, Сунхільдо, виконати свою обіцянку? Ти ж згальбила мене перед усією Готією! Перед усією Європою! Ти це розумієш?

ЛЕБІДЬ. Так, королю. Простіть. Я дуже завинила перед вами. І прошу — покарайте мене, як вважаєте за потрібне. А потім відпустіть мене з синочком у Руськолань до брата, князя Буса.

ГЕРМАНАРЕХ. О ні! Ти — зрадниця! А зі зрадниками я завжди безжальний. Ти, поганка, як посміла послухатися мене, конунга?! Я знаю чому! Через те, що ти іновірка, не шануєш нашого Єзуса Христуса! Поклоняєшся якимось химерам! А відмовилася б від Купайла — і горя не мала! І честь мою спалила на тому вогні!

ЛЕБІДЬ. У вашій владі покарати мене. Але тут віра ні до чого. Катуйте, шматуйте мене! А моїх богів не чіпайте! Не їхня, а моя провина.

ГЕРМАНАРЕХ. Ти ще мені й дорікати смієш?!

Германарех підступає до Лебеді. Рандвер затуляє її собою.

РАНДВЕР. Спинися, батьку. Не Сунхільда, а я у всьому винен. Я... Я згвалтував її.

ГЕРМАНАРЕХ. Що? Мій син мою дружину знеславив?

РАНДВЕР. Так, батьку. Мій гріх. Мене й карай.

Германарех відступає, хапається за груди, хитається. Рандвер підсакає до батька.

РАНДВЕР (*кричить Биккі*). Крісло — королю!

БИККІ. Зараз, зараз. (*Швидко кинувся на терасу, приніс крісло, на спинці якого все той же Сунхільдин рушник*).

РАНДВЕР. Сідай, батьку.

ГЕРМАНАРЕХ (*б'є по руках Рандвера*). Геть! Я сам!

РАНДВЕР (*до Берги*). Принеси королю води. Швидко!

Пауза. Германарех зробив кілька ковтків із келиха, що подала Берга. Вже ближче залунав грім.

германарех (*до Рандвера*). Як ти посмів, сину? Ти принизив не тільки мене як короля, а й себе як спадкоємця... Я не вірю тобі. І я не довірю тобі Готію. Бо ти і її знеславиш. Немає тобі прощення, сину.

ЛЕБІДЬ. Королю, не вірте Рандверу. То він на себе намовляє, аби захистити мене. Ніхто мене не гвалтував. Я сама його звабила. Я, тільки я у всьому винна!

РАНДВЕР. Батьку, то моя провина. А Сунхільда свята...

ЛЕБІДЬ. Королю, то мій гріх. І тільки.

РАНДВЕР. Батьку, вона на себе намовляє. Я взяв її силою.

ЛЕБІДЬ. Неправда! Королю, то мій гріх. І якби я того не захотіла, він би нічого зі мною не зробив.

германарех. Але чому ти звабила спадкоємця?

ЛЕБІДЬ. Бо я покохала вашого сина, королю. Дуже-дуже! На все життя! Він — моє щастя! Простіть нас.

РАНДВЕР. Батьку, вона обмовляє себе, аби вигородити мене будь-якою ціною. Я — винуватець!

германарех (*тихо*). Ти кохаєш її, сину?

РАНДВЕР. Батьку, вона — найкраще, що я пізнав у цьому світі.

германарех. І ладен віддати за неї життя?

РАНДВЕР. Так, батьку.

германарех. От зараз і переконаємося, як ти кохаєш Сунхільду. (*До воеводи*). Взяти його!

ЛЕБІДЬ. Ні-і! Не треба! Простіть його, королю! Не заради мене, а заради цього малюка! Краще мене скарайте!

ГЕРМАНАРЕХ *(люто)*. Замовкни, зраднице! *(До Берги)*. Забери у неї дитя і віднеси у дім! Не треба малому бачити, як його батько, оцей христопродавець, плазуватиме переді мною, вимолюючи прощення! *(До воєводи)*. За будинком поряд дві липи. Спорудіть отам шибеницю.

ЛЕБІДЬ. А як же заповіт Божий «Не убий»? Про нього нагадують у всіх тутешніх храмах.

ГЕРМАНАРЕХ. Ті слова не для королів і не для воїнів!

ЛЕБІДЬ. Тоді навіщо їх виголошують повсюди?

ГЕРМАНАРЕХ. А це не твого ума-розуму!

ВОЄВОДА. Ясновельможний конунгу, може не треба шибеницю? Це ж ваш син, майбутній король Готії.

ГЕРМАНАРЕХ. Який з нього буде правитель?! На шибеницю! Чи може, Рандвере, проситимеш про помилування?

РАНДВЕР. Ні, батьку. Не проситиму. Немає мені прощення! Але на прощання у мене до тебе лише одне прохання. Не відмовиш?

ГЕРМАНАРЕХ. Кажі.

РАНДВЕР. Відпусти Сунхільду з дитям.

ЛЕБІДЬ. Германареху, пощадіть свого сина! І замість нього повісьте мене!

ГЕРМАНАРЕХ. Забагато честі. Я вас ненавиджу! Обох! *(До воєводи)*. Виконуй наказ!

ВОЄВОДА. І все ж може не варто поспішати, конунгу?

ЛЕБІДЬ *(кинулася до Рандвера і почала обціловувати)*. Радовірчику, любий мій! Радість моя! Сонечко моє!

ГЕРМАНАРЕХ. Годі! Ще не націлувалися?! Воєводо, веди його! Той, хто зрадив батька, не має права на життя!

РАНДВЕР. А той, хто робить нещасними інших, ніколи не матиме щастя!

Рандвер повільно попростував до лип. Лебідь, обливаючись слізьми, гойдулася за ним. Її перехопив воєвода. Майже поряд ударив грім.

ВОЄВОДА *(за сцену)*. Шибениця готова?

ГОЛОС *(із-за куліс)*. Готова, будь вона тричі неладна!

GERMANAREX *(крикнув до Рандвера)*. Сину!

РАНДВЕР *(не обертаючись)*. Немає в тебе сина, королю! Був і зник! І знай, зло, яке ти чиниш, повернеться до тебе.

ЛЕБІДЬ *(яку силком утримує воєвода)*. Радовіре, я кохаю тебе! І завжди кохатиму до самого скону!

РАНДВЕР *(обернувшись на її голос)*. І я тебе люблю більше за всіх на цьому світі! Бережи Хлодвіга! Прощай, моє щастя!

ЛЕБІДЬ. О Радоміре! *(Втрачає свідомість і падає на землю)*.

GERMANAREX *(піднявшись із крісла, аби подивитися на езекуцію за сценою, переступив через Сунхільду і все бубонів)*. Зрадник не має права бути королем. Не має права! *(Усівся знов у крісло)*.

ВОЄВОДА. А що з королевою робити?

GERMANAREX. Якою королевою? Де ти бачиш королеву? *(Вказуючи перстом на Лебідь)*. Вона? Її місце у пеклі! *(Підхопився, рвонув на її шиї намисто, воно розсипалося по землі. Германарех став несамовито його топтати чобітьми. Потім ухопив з крісла рушник і теж почав чавити)*. Так буде і з цією зрадницею! Так буде і з Руськоланню! Так буде і з князем Бусом, якого величають слов'янським Спасом! Усіх затопчу!

ЛЕБІДЬ (*очунявши*). Я не зрадниця. Я закохана і кохана жінка. Але тобі, Кощею, цього не зрозуміти. Бо ти сучий пень! Хижий звір! Підступний загарбник! Ти скалічив життя — моє і власного сина! Я тобі потрібна була для того, щоб, прикриваючись родинними зв'язками, обдурити мого брата Буса і підкорити Руськолань?! Не вийде! Тобі ніколи не завоювати мій край! Мій брат Бус Білояр знищить тебе! Я проклинаю тебе, готський королю, навіки! Тебе наздожене розплата!

ГЕРМАНАРЕХ (*перебиваючи*). Годі слухати цю руську хвойду! Розірвати її кіньми!

ЛЕБІДЬ. Я згодна. Чим швидше відправляюся до свого коханого Радовіра, тим краще! О Дажбоже, укріпи мій дух! Та в мене до тебе, королю, все ж є одне прохання: не погуби нашого з Рандвером сина. Він ні в чому не винен.

ГЕРМАНАРЕХ. За долю Хлодвіга можеш не хвилюватися. Він стане королем Готії. І він знищить твою Руськолань! Я про це подбаю! Виховаю його справжнім готом! Ага! Злякалася? Жаль, що ти цього не побачиш. Гей, воїни! Заберіть цю зрадницю з-перед моїх очей!

ВОЄВОДА. Може не варто так жорстоко, володарю? Навіщо кіньми? Простіше вчинити так, як з Рандвером.

БИККІ. Мій королю, і ще одна заковика. Якщо ти знищиш Сунхільду, вся Русь підніметься супроти тебе. А це небезпечно.

ГЕРМАНАРЕХ. Мовчати! Вона зганьбила мого сина для всього світу! І буде так, як я сказав! А Русь я знищу! Де коні?

ЛЕБІДЬ. Ти — не король! Ти — вовкулака! Людиноненависник! Тебе самого слід розірвати кіньми! О Матір Слава,

дай мені терпіння і витримки! О Перуне, удар блискавкою цього вбивцю!

Небо розітнула блискавка. Германарех злякано зіщулився. Грякнув розкотисто грім. Германарех перехрестився.

ГЕРМАНАРЕХ. О Господи, помилуй! *(І вже люто за куліси)*. Де коні, я вас питаю?!

ВОЄВОДА. Коні на місці.

ГЕРМАНАРЕХ. Хапайте! В'яжіть її!

Воєвода бере мотузки і прямує до Лебеді.

ЛЕБІДЬ. Не чіпай мене! Я сама! *(Лягає на землю, знаходить і затискує в кулачках кілька намистинок, покірно простягає руки)*. А тепер виконуй наказ живодера. Радовіре, от-от ми зустрінемося... Ще трішки... Ще кілька хвилин... Прощай, мій синочку! Мій рідний Хлодвігу!

Воїни в'яжуть вірвовки до ніг. За сценою чується удар батога і сердите «Но-о!». Лебідь тягнуть по землі. І невдовзі з-поза куліс чується її жахливий крик. Германарех незворушно сидить у кріслі з заплющеними очима. Раптом різко підхоплюється і йде за куліси, за якими на бантині висить його син Рандвер. Чути бурмотіння і ридання короля: «Прости, синку! Прости! Я гадав, що тобі передам владу! Але ти мене зрадив. Тепер я нікому не вірю. Навіть Господу. Який же я нещасний у цьому світі! Прости, Рандвере!» Потім виходить на сцену. Над головою знову ляснув грім, луна покотилася над світом.

ГЕРМАНАРЕХ *(як завжди сухо до воєводи)*. Поховайте їх по-людськи. Разом. В одній могилі. Прямо тут, на березі ріки.

ВОЄВОДА. Буде виконано.

ГЕРМАНАРЕХ. А потім збирай військо! Ми йдемо на Руськолань! Я знищу той народ, тих ненависних русів! І в першу чергу Буса Білояра, брата отієї зрадниці! І всіх язичницьких богів! І робитиму те іменем Єзуса Христуса! Вперед — у хрестовий похід!

ВОЄВОДА. Зараз дам розпорядження щодо поховання. А потім подамся до війська.

ГЕРМАНАРЕХ. Дій! Я зітру з лиця землі той непокірний Арійстан! Народ, який не сповідує Єзуса Христуса, має зникнути! З нами Господь! *(Знову у нестямі топче намисто і рушник)*.

БИККІ *(наблизився до конунга, почав утішати)*. Повелителю, тобі варто б відпочити, заспокоїтися.

ГЕРМАНАРЕХ *(мов несамовитий)*. Хто це? Яка нечиста сила мене чіпає?

БИККІ. Та ні, королю. Тут усі свої. Це я, твій радник.

ГЕРМАНАРЕХ *(придивляючись, наче вперше бачить)*. Так ти — не нечиста сила?

БИККІ. Я твій радник, охоронець твого маєтку, повелителю.

ГЕРМАНАРЕХ. А-а, зрозумів. Розкажи мені, як це сталося, що мене зрадили мій син і дружина? Як?

БИККІ. Недогледів, повелителю.

ГЕРМАНАРЕХ . Недогледів, кажеш? А тоді навіщо ти мені здався?! Через твій недогляд я втратив найрідніших мені людей! Ти це розумієш, виродку?! Ти теж зрадив мене!

Германарех висмикує з піхов меч і пронизує Биккі. Той, скрикнувши, падає. На той крик на терасу вибігає Берга з Хлодвігом на руках, отетеріло зиркає то на Германареха, то на Биккі.

ГЕРМАНАРЕХ. Чому вискочила? Та ще й з малюком! Геть! І знай — він, Хлодвіг, мій спадкоємець! Тож бережи його так, щоб жодна волосина з нього не впала! І всій челяді накажи! Інакше — голова з пліч! Ясно?

БЕРГА. Та я за ним доглядатиму, як за рідним.

ГЕРМАНАРЕХ. Поклянись іменем Господа нашого Єзу-са Христуса!

БЕРГА. Клянусь і повинуюсь.

ГЕРМАНАРЕХ. І дивись мені! Щось буде не так — під землею тебе знайду! Ну, я пішов!

БЕРГА (*про себе*). Слава тобі, Господи, пронесло!

ГЕРМАНАРЕХ (*віддаляючись, усе підкидає кінчиком меча рушник і на льоту рубав його*). Всі на битву з русами! Всі! Військо — за мною! З нами — Бог!

За хвилину за кулісами чується тупіт безлічі копит — то військо Германареха подалося в похід на Арійстан.

ЗАВІСА.

ДІЯ ТРЕТЯ

Картина шоста

345 (5853) рік нової ери. Безкрай степ на березі Дніпра побіля готського міста Данапрштадт. Посеред сцени Великий князь Арійстану-Руськолані Бус Білояр у військових обладунках, з оголеним мечем у правиці. За кулісами княжа дружина і численні загони ополченців. Чути лише гамір, тупіт, брязкання зброєю. Бус, звертаючись до своїх воїнів та ополченців, по суті говорить до глядачів у залі.

БУС. Свастя, браття мої дорогі, мужні воїни, захисники Вітчизни! Заклятий ворог — жорстокі готи — прийшли на наші землі! Вони вже на відстані польоту десятка стріл! Загарбники прагнуть сплюндрувати наш край, спалити оселі, а людей наших полонити і продати як живий товар у Грецію, Візантію, Рим — туди, де рабство! Наскільки вони кровожерні, ви знаєте. Їхній вождь Германарех особисто розпорядився розірвати кіньми мою сестрицю Лебідь. Це не просто страта — а виклик усім слов'янським родам! Германарех хоче показати, що він тут цар, суддя і Бог! Не бувати цьому!

1-Й ГОЛОС З-ЗА КУЛІС. Таке прощати не можна!

2-Й ГОЛОС. Нині він роздер Лебідь, а завтра може скоїти таке з кожним із нас! Смерть ярманцям!

3-Й ГОЛОС. Геть з нашої землі хрестоносців, які несуть погибель нашому роду-народу!

4-Й ГОЛОС. Бусе, Спасе наш! Веди нас на бій до повної перемоги!

БУС. Чи всі готові стати на прю?! Що скажете, воєводи?

До Буса підбіг косак-характерник з довгим чубом, що звисав за ліве вухо, на ходу зодягаючи шолом.

КОСАК. Загін сірих вовків готовий до бою! Перемога буде за нами! *(І став поруч з Бусом)*.

До Буса швидко наблизився вожак вершників.

ВЕРШНИК. Комонники приготувалися вдарити готів з боку і з тилу! Ми скинемо загарбників у Данапр! *(І став поряд)*.

До Буса підбігла очільниця сарматських косачок-поляниць.

КОСАЧКА. Загін червоних поляниць готовий до битви! З нами Богиня перемоги Слава!

До Буса поспішили і сім братів з вигуками: «Ми помстимося за нашу сестру Лебідь! Смерть ворогам!» І виструнчилися поруч з Бусом. З костуром у руці до воєвод наблизився головний волхв.

ВОЛХВ *(і теж виголощує ніби до залу)*. Браття і сестри! Діти і онуки Дажбожі! Перед великим випробуванням ми стоїмо! На нас ідуть полки загарбників! Напали віроломно! Прикро те, що готи — то недавні наші єдинокровні брати, такі ж арійці, як і ми! Але вони зрадили нас, прийнявши грецьку віру! І тепер заради свого нового бога, ладні нищити нас! Більше того, іменем свого нового бога збираються перетворити нас на рабів!

1-Й ГОЛОС (*із-за куліс*). Не дозволимо!

2-Й ГОЛОС. То не брати, якщо йдуть на нас війною!

3-Й ГОЛОС. Загарбник не може бути братом!

ВОЛХВ. Тож благословляючи вас на битву за рідний край, нагадую: будьте достойні предків своїх! Це буде вирішальна битва світла і темряви! Свято пильнуйте честь роду і землі своєї! І знайте: де пролита кров ваша, там і земля ваша! Та все ж не відплачуйте злом з помсти за себе, а відплачуйте тільки за наругу над вірою нашою! Бо ворог віри — то ворог Вишнього! З нами правда! З нами військо Перунове! З нами Богиня Слава! Ми йдемо до Сонця-Ра — у-Ра!

За кулісами рознеслося стоголосо: «У-Ра-а-а!»

БУС. Братове, усім зайняти умовлені місця! Ворог на підході! Хай безжальними будуть наші мечі, списи та стріли! Матінко Славо, яви нам свою силу!

Усі залишають сцену. Останнім виходить Бус. І тут до нього підбігає косак.

КОСАК. Великий княже, ми щойно затримали гінця від Германареха. Він направлявся до тебе з оцим листом. (*Передає згорток*).

БУС. Цікаво. (*Розгортає лист*). Що ж пропонує той убивця? О-о, та він не лише Кощій Безсмертний, а ще й хитрий лис. Уявляєш, друже, він пропонує двобій зі мною. Мовляв, щоб не проливати зайве крові. Переможений має відступити.

КОСАК. Та куди змагатися тому старому діду! З нього трухлятиння сиплеться.

БУС. У тім його й хитрість. Він пропонує для поединку зі мною не себе, а одного із своїх вояків. І знаєш, що він хоче?

КОСАК. Відволікти тебе, княже, від керування військом.

БУС. От-от, а тим часом, доки ми змагатимемося з тим бевзем, Германарех намагатиметься оточити наші загони і напасти зненацька.

КОСАК. Так що відповісти тому гінцеві?

БУС. Я вийду на двобій лише з Германарехом.

КОСАК. Побойться той конунг. Не погодиться.

БУС. То його справа. Передай полкам, щоб постаралися взяти готів у кільце. А потім скинути у Славуту з високих круч.

КОСАК. Зараз передам.

Косак вибігає. За ним і Бус. Невдовзі за кулісами засвистіли стріли, заскреготіли мечі. Почався бій. Залунали надсадні, розпачливі крики поранених. Відчувалося, що готи програють битву. На сцену раптом вривається Германарех, якого прикривають троє готських воїнів. Напереріз їм Бус, розмахуючи мечем.

БУС. Давно я мріяв про таку зустріч! З тих пір, як ти убив мою сестру!

Трійка готів кидається на Буса. Володіючи бойовим мистецтвом характерників, яким навчили волхви, він вихором налітає на готів. Хвилина — і вони, поранені, корчилися на землі, постогнуючи. Германарех зробив кілька випадів супроти Буса. Але той підставив свій меч, і конунг з розмаху напорівся на нього своїм боком та й повалився під ноги князя.

ГЕРМАНАРЕХ. Ну, чому стоїш, добивай! Як я тебе не навиджу! Як і твою сестру!

БУС. Ти убив не тільки мою сестру, а й свою племінницю. І за це ти заслуговуєш на смертну кару. Але... Але я лежачих не б'ю. Бо так мене навчали мої предки. Та й тебе вони так виховували. Одначе ти відступився від них, від їхньої віри. Ти зрадник! Прийнявши нового бога, ти пішов

війною на свої роди, на своїх братів! За це будеш проклятий у віках!

ГЕРМАНАРЕХ. За мене відплатять мої сородичі в Готії. А ще — Візантія! Їм допоможе наш бог — Єзус Христус! Вони підкорять твій народ! Рабство — ось що усім вам уготовано! Жаль, мені не вдалося це здійснити!

БУС. Який жорстокий твій бог, Германареху. Він відібрав у тебе розум і совість, як у всіх тих, хто відступився від справжньої православної віри.

ГЕРМАНАРЕХ (*з викликом*). Марно стараєшся, Бусе. Мене не переконаєш. Тебе називають слов'янським Спасом. А мене величають богом! Я стою по праву руку Єзуса Христа! Ясно? І ти нічого мені не заподієш!

БУС (*насмішкувато*). Ти поглянь на себе зараз. Ти ніхто. Мішок злості з кістками. Ти у моєму полоні. І я за мить зітнув би твою голову. Та для мого меча забагато честі забруднюватися у твою нікчемну кров.

ГЕРМАНАРЕХ (*з надією*). То ти мене прощаєш? Ти мене не повісиш і не розіпнеш на хресті?

БУС. А що, королю, жити хочеться?

ГЕРМАНАРЕХ. І ти мене не розірвеш кіньми?

БУС. Боїшся Мари? Бійся! Он вона з косою стоїть у тебе за спиною.

ГЕРМАНАРЕХ (*нажахано озируючись довкола*). Нікого! Жартуєш?

БУС (*продовжує розігрувати*). Не бачиш? Королю, ти що осліп від своєї ненависті? Мара своєю косою от-от перетне нитку твого життя.

ГЕРМАНАРЕХ (*закрутив головою туди-сюди, зіщулився*). Не треба! Геть від мене!

БУС. А он до тебе з неба опускається моя сестра Світ-
линка, щоб поквитатися з тобою.

ГЕРМАНАРЕХ (*аж затрясся*). Сунхільдо, пощади!

БУС. Отак у страху ти, Кошцю, й проведеш рештки свого
паскудного життя. І знай — тебе проклянуть батьки і ма-
тері, дружини і діти тих, кому ти укоротив віку своїми бо-
жевільними вчинками. І не тільки родичі полеглих русів,
а й твоїх ярманців. І у Вирії, або, як у вас кажуть, Царстві
Небесному, не буде миру і спокою твоєї душі. Ти скрізь —
на землі та в небесах — зостанешся виродком на віки.

ГЕРМАНАРЕХ (*з мольбою в очах*). Так ти мене милу-
єш?

БУС. Доживай свої нікчемні дні. Ти не людина, ти не-
людь. Ти мрець!

Вбігає Косак.

КОСАК. Великий княже, багато піших готів визнали
нашу перемогу і склали зброю. Що накажеш?

ГЕРМАНАРЕХ. Склали? Як посміли?

БУС. Не захотіли за тебе, навіженого, вмирати.

Вбігає Косачка.

КОСАЧКА. Великий княже, чималий загін готських на-
йманців здався на нашу милість!

ГЕРМАНАРЕХ. І ці зрадили? За що я їм стільки платив?

БУС. Мужність і правда не купляються. Вони в грудях
тільки захисників, а не загарбників.

Вбігає вершник.

ВЕРШНИК. Великий княже, готські кіннотники обез-
зброєні! Теж сподіваються на наше прощення!

ГЕРМАНАРЕХ. Пропала моя Готія... Навіки пропала...
О Єзус Христус! Ти теж мене зрадив!

БУС. Інакше й бути не могло. Не зраджують лише рідні Боги. Спасибі тобі, Матір-Славо, за перемогу! І тобі, моя сестрице Світлинко, за те, що своєю мужньою смертю згуртувала народи Арійстану супроти грізного ворога!

КОСАЧКА (*придивляючись до лежачого Германареха*). Так це він привів на нашу землю своїх мародерів? Ух! (*Намірилася ударити конунга мечем*).

БУС (*заступає собою Германареха*). Охолонь, дівчино! Він наш бранець. Та ще й поранений.

КОСАЧКА. То ще маємо клопотатися про його здоров'я?

БУС. Аякже! Так має бути серед людей.

КОСАЧКА. Але ж він роздер твою сестру, княже.

БУС. У бою він ворог. А тут — у полоні. Ти перев'яжи йому рану.

КОСАЧКА. Я? Перев'язати? Насміхаєшся, княже? Та я б своїми руками задушила цього звіра!

БУС. Голубонько, перев'яжи. Хай знає, що ми вміємо прощати. І від того його душа ще дужче каратиметься на цьому й на тому світі.

Косачка після короткого вагання нахилиється, збризкує якимось настоєм смужку тканини і прикладає до пораненого боку Германареха.

КОСАК. Княже, то що нам з полоненими робити?

БУС. Під наглядом наших воїнів відвести їх аж за Дунай — подалі від наших кордонів. Пораненим надати допомогу і навіть візки.

КОСАК. А чи не занадто ми милосердні до завойовників?

БУС. Вони справді заслуговують на покару. Але вони вже покарані тим, що віднині їхня Готія розгромлена. І, схоже, скоро зовсім перестане існувати. Тож не будемо мстити. І хай заберуть звідси, з нашої землі, свого німецького вождя!

КОСАК. Боюсь, готи його власноруч задавлять за таку нищівну поразку.

БУС. Подбайте, щоб він залишився живим.

КОСАК. Гаразд. Але не ручаюсь. Вони такі злі на нього: трапиться — розірвуть на шмаття.

ГЕРМАНАРЕХ (*прислухаючись до тієї розмови*). Бусе, відправ мене іншим шляхом до мого маєтку в Асень-граді.

БУС. Боїшся? Ти вже боїшся свого народу, його помсти? А як далі жити мислиш?

ГЕРМАНАРЕХ. Не знаю. Я уже не жалець, а тїнь на землі. Все, що завоював, пішло прахом. І тепер кожна мить — то крок до забуття, до смерті.

БУС (*звертаючись не стільки до конунга, як до свого війська*). Нарешті ти зрозумів, чого варте твоє життя. А все тому, що нікого не любив. Навіть рідного сина і свою дружину, а мою сестрицю Лебідь. Злоба була твоїм порадиником. Пізно до тебе прийшло каяття. Втім, будь по-твоєму. Відправлю тебе до Асень-граду. Знай наше слов'янське милосердя. Ми живемо за законами любові. Та все ж попередь своїх наступників: у нас мечі гострі, стріли бистрі, а люди мужні. Якщо хтось із твоїх родаків надумає вторгнутися на наші землі, його спіткає печальна доля — як тебе та твоє військо. Хай ті напасники не забувають хоча б словами з вашої ж Біблії — «Не укради!». І хай не посягають на чужі угіддя, на чуже добро! Нам ваших земель

не треба! Ми не збираємося вас завойовувати. Але й ви не лізьте, бо будете биті і корчитиметесь біля наших ніг! Хай ярманці не забувають і завіт «Не убий!» — це теж із вашої Біблії. На жаль, ми перестали бути братами — твоє відступництво нас розсварило. Але настане великий час — час порозуміння між нашими народами! Я вірю в це, бо так промовляють наші Боги з небес! З нами Дажбог і Богиня перемоги Слава! Вони безсмертні! Значить, вічним буде і наш Арійстан-Русколань! А отут, на місці Данапрштадту, на березі Славути, ми розбудуємо наше руське місто — новий Кияр-град! І так буде!

З-поза куліс з усіх боків чути громоподібне: «Буде-е-е!». І луна потужно котиться над землею у далеч. І так тричі. А потім переможно задзвеніли сурми.

ЗАВІСА

**Написання трагедії закінчено на Трійцю,
4 червня 2017 (7525) року.**

Літературно-художнє видання

Стус Віктор Іванович

Лебідка

Трагедія на три дії та шість картин

Друкується в авторській редакції

Стус В. І.

С 96 Лебідка: Трагедія на три дії та шість картин

ISBN 966-8112-19-9

Трагедія «Лебідка» написана на основі легенди, що наводиться у «Ярилиній книзі», «Книзі Велеса» та в низці статей, присвячених Святоруським Відам. І відбиває події, що відбувалися на слов'янських землях у IV столітті нової ери. Як свідчать джерела, у той час намісницею в Сурожі була княжна Світлана чи Світлида, вона ж Лебідь, Лебідка, молодша сестра Великого князя Арійстану-Руськолані Буса Білояра, якого ще називали князем Божем і навіть слов'янським Спасителем. До неї посватався могутній і безжальний готський конунг Германарех, який за віком годився їй у дідуся. Він переслідував свою мету — підкорити Арійстан, навести його мешканців у християнську віру, розширити межі Готії. Всі ці інтриги закінчилися дуже трагічно. По суті, у п'єсі представлено протиборство двох протилежних світоглядів, різних уявлень про любов, милосердя і призначення людини на землі. Ці протиріччя ми спостерігаємо й понині на нашій планеті. Хотілося б, щоб врешті-решт усі вони завершилися миром і благополуччям для людей різних вірувань і національностей.

УДК 821.161.2-2
ББК 84 (4 УКР) 6-6